

Dat men, zij het dan volkomen begrijpelijk, nu achteraf een geheel andersoortige uitspraak der Synode, die bovendien in een heel ander „volkpsychologisch” tijdsgewricht viel, dan in April 1935 gegeven was, met de daad van Den Haag-West op één lijn gaat plaatsen, zou voor wie op de manier van bedoelden predikant zou willen redeneeren, aanleiding kunnen zijn, om op te merken: tacet, satis laudant: ze verzwijgen de eigenlijke pit en kern van hun eigen uitspraak, daarmee geven ze feitelijk de critiek gelijk. Maar we bedienen ons liever van deze redeneermethode niet. Ik blijf erbij: de algemeene wensch der Synode kan ieder te allen dage bekoren, al vindt hij ze ook overbodig, maar wat Den Haag-West deed, was in dat moment, en met die begrenzing van het gezichtsveld, fout.

Het feit trouwens, dat sedertdien een niet polemiserend blad tot de polemiek — op lang niet zachten toon — is overgegaan, en dat vlak vóór de Synode een brochure verschenen is uit den kring der hoogleeraren, die b.v. in de klacht over ander oorspronkelijkheidsziekte, persoonlijker is, dan in jaren onder ons geschreven is, bewijst zelf wel, dat de vraagstukken zoo gemoedelijk niet zijn, als ze soms schijnen.

K. S.

Geloof en Zelfonderzoek.

Wanneer we in onze kringen over het geloof spreken, dan bedoelen we daarmee als vanzelf het ware geloof. Dit geloof wordt in den Heidelbergischen Catechismus omschreven als een stellig weten of kennis, dat tegelijk een vast vertrouwen is. Een kennis n.l. waardoor we voor waarachtig houden wat ons God in Zijn Woord heeft geopenbaard, en een vertrouwen dat ook ons de vergeving der zonden, eeuwige gerechtigheid en zaligheid van God geschonken is, alleen om de verdienste van Christus' wille. Of, om het in de woorden der Nederlandsche Geloofsbelijdenis te zeggen: het oprecht geloof, hetwelk Jezus Christus met alle zijne verdiensten omhelst, Hem eigen maakt, en niets anders meer buiten Hem zoekt (Art. XXII). Dit geloof is dus een daad van kennend vertrouwen, of anders gezegd van vertrouwend kennen. Het richt zich geheel en al op de openbaring Gods in Christus Jezus. Het kennend vertrouwen op of vertrouwend kennen van God in het aangezicht van Jezus Christus is het volstrekt eigensoortige van dit ware geloof.

Wij belijden, dat de Heilige Geest dit geloof werkt in de harten der uitverkorenen door de verkondiging van het Evangelie. In de wedergeboorte schonk Hij het vermogen daartoe. Hij breekt in beginsel de macht van het on-geloof en zet dat om in geloof, dat Christus omhelst, kort gezegd: in Christigeloof.

Zoo is dus het ware geloof een „kennen”, een „vertrouwen”, een „omhelzen”, een „eigen maken”: alzoo een daad, een werkzaamheid des menschen, waartoe de Heilige Geest bij den voortduur de kracht geeft en bekwaamt.

Ook onder het zelfonderzoek verstaan we een bezigheid, een daad des menschen. Maar dan zulk een werkzaamheid, waardoor hij zich zuivere kennis wil verschaffen omtrent zichzelf. Voorwerp van onderzoek zijn dan de eigen daden, gedachten, begeerten, stemmingen, idealen, zonden... kortom alles wat van het eigen leven kenbaar is. En door het onderzoek van dat alles poogt men dan zichzelf te leeren kennen.

POPULAIR-WETEN - SCHAPPELUKE SCHEISEN

De Nieuwe Bedeeling in hare noodzakelijkheid en rijke ontferming tegenover de Oude. 1)

I.

Laat mij vooris ter opening van de lessen van dezen cursus u wijzen op 's Heeren Woord in Matth. 11:25-26: In dien tijd antwoordde Jezus en zeide: Ik dank U, Vader, Heere des hemels en der aarde, dat Gij deze dingen voor wijzen en verstandigen verborgen hebt, en hebt ze aan kinderkens geopenbaard; ja, Vader, want alzoo is geweest het welbehagen voor U.

De Heere dankt hier den Vader. Exomologoumai soi, pater, Ik dank U, Vader. Homologein beteekent eigenlijk: hetzelfde zeggen. En daaruit hebben zich dan de beteekenissen van belijden en danken ontwikkeld. En het voorvoegsel ex dient hier nog ter versterking van het begrip. Onze Heiland zegt hier dus eigenlijk: Ik ben het geheel met U eens, Vader, en spreekt dat openlijk uit. En die gedachte kunnen wij niet ongeschikt weergeven met de vertaling van onzen Statenbijbel: Ik dank U, Vader.

Nu is dat al eene eerste zaak, die we hier kunnen leeren voor den arbeid en de lotsbedeeling, nu of later door God ons gegeven of over ons beschikt, dat wij het eens moeten zijn met God en Zijn bestel, en Hem voor alles behooren te danken. We moeten leeren in alles, dat ons ge wordt of overkomt, Gods beschikking en het werk van Zijn hand te zien, en Hem in dat alles te erkennen met instemming en dank. Dat kan ons soms wel niet zoo gemakkelijk vallen.

Onze Heiland gaat er hier ons echter in voor. Maar waarvoor dankt onze Heere, waarin zegt

Het doel van zulk zelfonderzoek is meestal niet het verkrijgen van kennis omtrent zichzelf zonder meer — neen — in den regel wordt het ingesteld met het doel om door middel van dat zelfonderzoek te komen tot zelfbeoordeeling, zelftoetsing.

Vaak richt zich dit zelfonderzoek in het bijzonder op het geloof. Of — juist gezegd — de mensch richt zich, zichzelf onderzoekende, speciaal op het eigen leven des geloofs, om daarvan juiste kennis te verwerven. Dit zelfonderzoek wordt dan meestal in tweeërlei richting ter hand genomen. Vooreerst zoekt het een antwoord te geven op de vraag, of er in eigen leven gevonden wordt het hartelijk geloofsvertrouwen in Christus en Zijn werk, dan wel of dit vertrouwen ontbreekt. En vervolgens wordt het ook ingesteld, om, uitgaande van het feit, dat men waarlijk geloofd, na te gaan of dat geloof sterk is of zwak, groot of klein — in één woord: het is bij dit onderzoek omtrent het geloof de bedoeling na te speuren, wat „aan het geloof ontbreekt”, maar ook hoever het geloof reeds is opgewassen.

Wanneer we nu in één verband over geloof-en-zelfonderzoek denken of spreken, dan zien we die beide, ongemerkt, als vanzelf in bovengenoemden samenhang. Er is voor ons besef een vaste relatie tusschen die twee. En dan wel zóó, dat het zelfonderzoek zijn aandacht richt op het geloof of, wil men, het gelooven, dat hier dan het onderzochte is. Het zelfonderzoek is in dezen samenhang de acte van het onderzoeken, die gericht is op het eigen geloofsleven van den onderzoeker in heel zijn omvang en al zijn uitingen, werkingen, tekortkomingen enz.

De vraag dringt zich nu op: is deze beschreven verhouding van zelfonderzoek en geloof de éénig mogelijke, de éénig bestaansbare? Komen geloof en zelfonderzoek altijd in deze betrekking tot elkaar voor? En indien mocht blijken, dat dit verband tusschen zelfonderzoek en geloof niet het eenige is, maar nog andere relaties tusschen die beide denkbaar zijn en ook inderdaad bestaan en — moeten bestaan, dan komt vanzelf een volgende vraag naar voren en wel deze: welke verhouding tusschen geloof en zelfonderzoek is dan de primaire, de fundamentele?

We zullen ons eerst bezig houden met de vraag of er nog een andere betrekking bestaat tusschen geloof en zelfonderzoek dan de boven beschrevene.

Om een antwoord op die vraag te vinden moeten we ons herinneren, dat er naar gereformeerd belijden twee „kenbronnen” zijn, waaruit wij het door God geschapene kunnen leeren kennen. Deze twee „kenbronnen” zijn: de Heilige Schrift en het geschapene zelf. Wie één van deze „boeken” gesloten laat, zal nooit tot zuivere, betrouwbare kennis van een of ander schepsel Gods geraken. Ieder onderzoeker moet eerst nagaan wat Gods Woord omtrent zijn voorwerp van onderzoek zegt en hij moet dat van harte gelooven. Daarna kan hij zich wijden aan het onderzoek van dat voorwerp zelf.

Met name geldt dat van het onderzoek omtrent den mensch. Wie de mensch eigenlijk is, wat hij was, wat hij moest doen, hoe hij werd enz. — dat alles moeten we in de aller-allerste plaats van onzen God vernemen en we moeten dat van harte aannemen in het

Hij het geheel eens met Zijn Vader te zijn? Dat Hij de dingen van Gods koninkrijk, Zijn heil, geopenbaard heeft aan kinderkens? Ja, ook daarvoor. Dat zegt Hij uitdrukkelijk en duidelijk: en hebt ze aan kinderkens geopenbaard. En deze dankzegging kunnen we begrijpen. Want het is toch eene heerlijke, onwaardeerbare zaak, dat God Zijn heil heeft willen openbaren, bekendmaken, en wel zoo, dat wij er deel in ontvangen mogen, aan kinderkens, aan degenen, die van zichzelf zouden moeten omkomen.

Doch de Heere dankt daarvoor niet alleen, en zelfs niet in de eerste plaats. Hij dankt eerst voor iets anders. En slechts tegen den achtergrond van dat andere komt Zijn dank voor de openbaring van Gods heil aan kinderkens uit. De Heere dankt in de eerste plaats voor Gods verberging van Zijn heil. Hooren we maar: In dien tijd antwoordde Jezus en zeide: Ik dank U, Vader, Heere des hemels en der aarde, dat Gij deze dingen voor wijzen en verstandigen verborgen hebt. Daarna eerst volgt Zijn dank: en hebt ze aan kinderkens geopenbaard.

Onze Heiland dankt dus wel ook voor heilsopenbaring, maar Hij dankt ook, en nog wel in de eerste plaats, voor heilsverberging: dat Gij deze dingen verborgen hebt.

Hoe hebben wij het nu, vraagt ge? Moeten we ons dan niet verblijden over de steeds verdere bekendwording van Gods Evangelie onder het menschedom, ook bij heidenen en Mohammedaan? Heeft de Heere niet Zelf geboden: Gaat dan heen, onderwijst alle volken? En nu Hij danken voor heilsverberging? Ja, zoo staat het hier toch: Ik dank U, dat Gij deze dingen verborgen hebt. En dan volgt wel: en dat Gij ze geopenbaard hebt. Maar dat laatste heft het eerste niet op, en neemt niet weg, dat onze Heiland zelfs eerst voor heilsverberging dankt, en slechts vervolgens voor heilsopenbaring.

Is dat niet vreemd? Hadden we daaraan tevoren wel genoegzaam onze aandacht geschonken? Krijgt nu 's Heeren dankwoord voor ons niet als eenen

geloof en pas daarna kunnen wij met het onderzoek van de menschen en de menscheid zelf beginnen.

Natuurlijk is het niet zóó, dat het onderzoek van de Schrift en van de menschen zelf op elkaar volgt op deze wijze, dat het Schriftonderzoek eerst af moet zijn voor met het andere kan worden begonnen. Neen, beide soorten van onderzoek gaan hand in hand, alleen moet een zekere kennis van wat de Schrift zegt omtrent het schepsel, dat wij onderzoeken, voorop gaan. Bekend is het prachtige beeld, waarmee Calvijn het bovengenoemde duidelijk maakte. Hij zegt immers, dat wij in het boek der Schepping, der Natuur alleen dan goed kunnen lezen, als we gewapend zijn met den bril der Heilige Schrift.

Ieder onderzoek dat niet uitgaat van en beheerscht wordt door de geloovige aanvaarding der Schrift, kan niet tot echte kennis van den mensch leiden. Ook al is de onderzoeker de knapste psycholoog of de diepste menschenkenner.

De consequenties van het bovenstaande voor het zelfonderzoek, dat we boven noemden, springen nu wel in het oog.

Zal dit zelfonderzoek waarlijk doeltreffend zijn, dan moet het gepaard gaan met en beheerscht worden door de hartelijke, geloovige aanvaarding van wat God ons in Zijn Woord omtrent de menschen, hun zonden, hun verlossing en den eenigen Zaligmaker openbaart. Zoo alleen is er het licht en de leiding van den Heiligen Geest bij het zelfonderzoek. Zoo alleen kan het biddend geschieden.

Nooit zal men b.v. door zelfonderzoek tot echte kennis van eigen zonden kunnen komen dan alleen wanneer men tegelijk waarlijk geloofd, in dit geval van harte aanneemt het oordeel van den Heilige Israëls over ons verdorven leven. Zonder geloof kan men wel „fouten”, „tekortkomingen”, „overtredingen”, „verkeerde dingen” in eigen leven ontdekken, maar „zonden” nooit. Die kunnen we bij het zelfonderzoek alleen ontdekken, als we gelooven, dat we tegen den HEERE hebben overtreden! En zulk gelooven is een moment in, een „deel” van het zaligmakend geloof. De Catechismus zegt dan ook, dat de kennis van eigen ellende geboren wordt uit de kennis van Gods wet! En die kennis van Gods wet is geloofskennis. Geleid door die geloofskennis omtrent de wet des HEEREN kunnen we ook bij en door het zelfonderzoek onze persoonlijke ellende en onze persoonlijke zonden in al hun afzichtelijkheid ontwaren. Alleen door het geloof kennen wij de wet onzes Gods naar haar geestelijke kern. Zonder dat geloof wordt die wet voor den mensch hoogstens een serie geboden en verboden. Dr. Kuyper zegt dan ook in E. Voto met zoo grooten nadruk, dat in Zondag II een wedergeborene aan het woord is en in die woorden ook alleen aan het woord kan zijn.

Ook het zelfonderzoek naar de kenmerken des geloofs of — beter gezegd — naar de blijken van Gods genade in eigen leven, kan alleen dan goed geschieden, als het geloof in den zelfonderzoeker leeft en hij ook hier weer de leiding des Heiligen Geestes ontvangt. Immers alleen als dat geloof leeft, kunnen er kenmerken komen en alleen door datzelfde geloof kunnen ze als kenmerken des geloofs worden herkend en gebruikt.

Wanneer het zelfonderzoek wordt ondernomen buiten het geloof om, dus zonder dat de onderzoeker gebruik maakt van het licht der Heilige Schrift en zonder dat

anderen klank, eenen deels onbegrijpelijk zin? Is er wel samenstemming tusschen dit woord des Heeren en dat andere in het hooge priesterlijk gebod: Ik heb Uwen Naam geopenbaard den menschen? Maar, vergeten we niet, daar volgt in Joh. 17:6 nog: die Gij Mij uit de wereld gegeven hebt. Ook daar dus eene onderscheiding, een verschil van groepen: Gegevenen des Vaders, en anderen, niet aldus aan den Zoon gegevenen.

Maar om des Heeren dankwoord recht te verstaan, moeten we goede acht geven op wat Hij zegt. Hij dankt voor Gods verberging van Zijn heil voor wijzen en verstandigen, en voor Zijne openbaring van het heil aan kinderkens. We hebben hier dus de onderscheiding tusschen wijzen en verstandigen enerzijds, en kinderkens anderzijds. Wie zijn die wijzen en verstandigen? Zijn dat de geleerden, de groote en diepe denkers, de menschen van wetenschap en bewonderenswaardige intellectuele bekwaamheid? En de kinderkens, zijn dat de niet-gestudeerden, de dikwerf door ons als „eenvoudigen” aangeduiden, de menschen zonder inzicht en doorzicht en schranderheid?

Ware dat zoo, dan ja, zou in dit woord des Heeren liggen, dat de wetenschappelijke opleiding tot den dienst des Woords maar dadelijk moest ophouden! Maar dat zegt de Heere hier toch niet. Wel is waar, dat zeer vele menschen van wetenschap Gods Evangelie verwerpen, en dat 's Heeren gemeente voor het meerendeel bestaat uit menschen zonder wetenschappelijke vorming en bekwaamheid, of aardsche verhevenheid. Gij ziet uwe roeping broeders, schrijft de apostel Paulus aan de Corinthiërs, dat gij niet vele wijzen zijt naar het vleesch, niet vele machtigen, niet vele edelen. Maar toch, zoo maakt de Heere hier de onderscheiding en tegenstelling niet.

Hij spreekt niet van geleerden, noch van mannen van wetenschap, en Hij stelt tegenover wijzen en verstandigen niet onkundigen. Hij zegt niet, dat Hij er voor dankt, dat God Zijn heil verborgen heeft voor ontwikkelden, en geopenbaard aan onont-

hij zich st... dan mislu... zelfbedrog... rug naar... licht en d...

Het geve... deugt. Of... bevredigt... gevallen n... onderzoek... dat het in... grond en... kalk. Als r... moet, dat... oordeel on... ten jaagt... den weg o... die het m... buiten Chr...

Of ook, v... verschillig... is, en gaat... of schijn-v...

Het zelfo... geren van... tes bij een... leven als...

Ja, belan... en telkens... onderzoek... nog eens... in het gel... mislukt en...

Het mag... zondigen t... waarmee E... in hun lev... aan de va... moet bidd... Evangelie... ging en Sa...

Dit alles... klank in h... dat God va... in het a... digheid

Wanneer... het antwo... n.l. of er n... onderzoek... die actie z... een andere... dat het z... doordro... vaarding v... bondsbelof... zoeker zijn... is dus niet... op het gel... echte z... zoek moet... daad zijn...

Vanzelf li... de grondleg... en geloof, l...

wikkelden. Hij verbe... openbaard... den zin v... verstaan t... standig du... de standp... kindeke. E... de tegenst... rium is hi... niet getrol... ming en... en ontwik... van wijze... kinderkens... kleine kir... spreken k... voor wat... nu het ke... het zichz... moet word... gekleed w... moet gevo... werd, moe... verdorsten... ge het vo... kind zoud... niet kunne... geschikthei... Zoudt ge... sel op ges... zich maar... niet stilk... Het kan... geheel geb... wijst de... de Heere... dus niet z... als zoodan... zou geene... en versta... degenen, d...

1) Hoofddeel der toespraak tot opening der lessen aan de Theologische School te Kampen op 9 Oct. 1936.

het onderzoek
te beginnen.

onderzoek van de
elkaar volgt op
rst af moet zijn
nen. Neen, beide
nd, alleen moet
egt omtrent het
aan. Bekend is
bovengenoemde
wij in het boek
d kunnen lezen.
Heilige Schrift.
en beheerscht
er Schrift, kan
leiden. Ook al
g of de diepste

le voor het zelf-
pringen nu wel

effend zijn, dan
cht worden door
in wat God ons
un zonden, hun
openbaart. Zoo
an den Heiligen
kan het biddend

tot echte kennis
alleen wanneer

geval van harte

Israëls over ons

en wel „fouten“

rkeerde dingen“

nooit. Die kun-

stdekken, als we

te hebben over-

nt in, een „deel“

ismus zegt dan

geboren wordt

tennis van Gods

oor die geloofs-

kunnen we ook

soonlijke ellende

afzichtelijkheid

nen wij de wet

rn. Zonder dat

h hoogstens een

er zegt dan ook

at in Zondag 11

ord is en in die

an zijn.

irken des geloofs

en van Gods

an goed geschie-

eker leeft en hij

Geestes ontvangt

kunnen er ken-

de geloof kunnen

worden herkend

dernamen buiten

erzoeker gebruik

ft en zonder dat

rijpelijken zin?

dit woord des

epriesterlijk ge-

aard den men-

ur volgt in Joh.

l gegeven hebt.

hij zich stelt onder de leiding van den Heiligen Geest, dan mislukt het, dan leidt het steeds tot leugen en zelfbedrog. Want dan gaat de zelfonderzoeker met den rug naar God toe staan. Dan berooft hij zich van het licht en de leiding en de tucht des Geestes.

Het gevolg is natuurlijk, dat ook het resultaat niet deugt. Of dat resultaat den zelfonderzoeker al of niet bevredigt is daarbij van weinig belang: het is in beide gevallen niet betrouwbaar. Want als men door zulk zelfonderzoek-buiten-het-geloof om tot de erkenning komt, dat het in orde is met zichzelf, dan bouwt men op zandgrond en pleistert men, net als de farizeërs, met looze kalk. Als men zóó onderzoekende tot de slotsom komt, moet, dat het niet in orde is, dan is toch ook dat oordeel onwaarsachtig. Met allerlei stroomingen en secten jaagt dan zóó'n resultaat van zóó'n zelfonderzoek den weg op naar al vreeselijker eigenwilligen godsdienst, die het met den vertoornden God zelf in orde wil maken buiten Christus om, dat is dus verloochend zijn kruis.

Of ook, men constateert met huiveringwekkende onverschilligheid, dat men het geloof mist, niet bekeerd is, en gaat rustig voort op den ingeslagen, goddeloozen, of schijn-vromen, weg.

Het zelfonderzoek-zonder-geloof is een moedwillig weigeren van het licht des Woords en de leiding des Geestes bij een zoo belangrijk onderdeel van het geestelijk leven als het zelfonderzoek toch zeker is.

Ja, belangrijk is het zelfonderzoek. Het moet telkens en telkens weer ter hand worden genomen. Zonder dat onderzoek is b.v. bekeering niet mogelijk. Het moet — nog eens — telkens weer worden ingesteld, maar — in het geloof, uit het geloof, door het geloof. Anders mislukt en misleidt het.

Het mag met name niet worden ondernomen in een zondigen twijfel aan den gróóten ernst der roeping Gods, waarmee Hij in het bijzonder den gedoopten elken dag in hun leven komt; en evenmin in een zondigen twijfel aan de vastheid van de verbondsbeloften. Neen — het moet biddend worden ingesteld bij het licht van het Evangelie van Jezus Christus, dat in Woordsverkondiging en Sacramentsbediening over ons leven straalt.

Dit alles overwegende komt er wel een heel diepe klank in het woord van Calvijn, dat het heilige examen, dat God van ons vraagt omtrent geloof en leven, bestaat in het aanbrengen van geloof en boetvaardigheid.

~

Wanneer we dit alles aanvaarden, dan kunnen we het antwoord vinden op onze eerste vraag — deze vraag n.l. of er nog een andere betrekking was tusschen zelfonderzoek en geloof dan die van actie en datgene, waarop die actie zich richt. We weten nu, dat er inderdaad een andere relatie bestaat en moet bestaan en wel deze, dat het zelfonderzoek moet worden beheerscht, doordrongen, „gemengd“ met de geloovige aanvaarding van Gods ernstige roeping en Zijn vaste verbondsbeloften. Geloovend en biddend richt de zelfonderzoeker zijn zelfonderzoek o.a. ook op zijn geloof. Het is dus niet alleen zóó, dat het zelfonderzoek zich richt op het geloof — het geloof komt ook in het echte zelfonderzoek mee. Kortom zelfonderzoek moet een zaak des geloofs, een geloofsdaad zijn!

Vanzelf is nu ook de tweede vraag beantwoord: welke de grondleggende verhouding is tusschen zelfonderzoek en geloof. Primair is dit, dat het zelfonderzoek

wikkelden. Maar Hij dankt er den Vader voor, dat Hij verbergt voor wijzen en verstandigen, en openbaart aan kinderkens. We moeten daarom den zin van wijs en verstandig, en van kindeke hier verstaan uit hunne tegenstelling. Het wijs en verstandig duidt hier den mensch aan gezien van uit de standplaats van, en in vergelijking met, een kindeke. En kindeke ontvangt zijne betekenis door de tegenstelling met wijs en verstandig. Het criterium is hier niet de studie. En de grenslijn wordt niet getrokken door kunde, wetenschappelijke vorming en bekwaamheid, intellectuele begaafdheid en ontwikkeling. Maar de Heere spreekt enerzijds van wijzen en verstandigen, en anderzijds van kinderkens. Hij gebruikt het woord *nepioi*, dat kleine kinderen noemt, eigenlijk, die nog niet spreken kunnen, hoewel het ook wel iets ruimer, voor wat ouder kinderen gebezigd wordt. Wat is nu het kenmerkende van zulk een klein kind? Dat het zichzelf niet helpen kan, maar geheel geholpen moet worden. Het kan zich niet kleeden, maar moet gekleed worden. Het kan zich niet voeden, maar moet gevoed worden. Als het niet in alles geholpen werd, moest het ellendig omkomen: verhongeren, verdorsten, verkleumen, verstikken. Ook wanneer ge het voedsel gereed gemaakt bij zulk een klein kind zoudt neerzetten, zou het toch zijnen honger niet kunnen stillen, omdat het geen verstand noch geschiktheid heeft, zich van die spijzen te bedienen. Zoudt ge er mes en vork aan geven om het voedsel op geschikte wijze te kunnen nuttigen, het zou zich maar wonden, maar zijnen honger zou het niet stillen, spijze zou het niet bekomen. Het kan zichzelf niet bedienen, het moet geheel geholpen worden. Op zulke kinderkens wijst de Heere hier. En tegenover hen stelt de Heere nu wijzen en verstandigen. Dat kunnen dus niet zijn de wetenschappelijken, de geleerden als zoodanig, dat verstaan we nu als vanzelf. Dat zou geene tegenstelling vormen. Maar deze wijzen en verstandigen zijn de volwassenen, dat zijn degenen, die tot dien leeftijd en tot dien wasdom

moet geschieden uit het geloof, dat het zelfonderzoek „gemengd“ moet zijn met de geloovende activiteit van hem, die onderzoekt. Zóó alleen is het zelfonderzoek, ook ten aanzien van het leven des geloofs, deugdelijk, betrouwbaar, profijtelijk, godzalig, God-verheerlijkend.

~

Ook van nog geheel andere zijde moet men tot deze conclusie komen.

't Is voor geen tegenspraak vatbaar, dat het zelfonderzoek een daad, een actie, een werk des menschen is.

Welnu als het een „werk“ des menschen is, dan vraagt God ook, dat het zoo zal worden verricht, dat het een „goed werk“ kan worden genoemd. Maar om dat te kunnen zijn, zal het moeten voldoen aan de eischen, die God zelf voor waarlijk goede werken heeft gesteld en die door den Catechismus zoo prachtig zijn geformuleerd in Vraag en Antwoord 91. We lezen daar, dat goede werken alleen die werken zijn, die geschieden uit waar geloof, naar de Wet Gods, alleen Hem ter eere en die niet op eigen goeddunken of op menscheninzettingen gegrond zijn.

Zelfonderzoek kan dus, ook zóó gezien, alleen goed zijn als het plaatsvindt in het geloof. Het moet een daad des geloofs zijn!

Ook voor het zelfonderzoek geldt dat machtige woord van Paulus: Maar de natuurlijke mensch begrijpt niet (en neemt niet aan) de dingen, die des Geestes Gods zijn; want zij zijn hem dwaasheid, en hij kan ze niet verstaan, omdat ze geestelijk onderscheiden worden. (1 Cor. 2:14.)

't Wil me voorkomen, dat in de discussies, die in ieder geval de algemeene aanvaarding en erkenning van de noodzaak van zelfonderzoek zoo duidelijk demonstreerden, deze zijde der kwestie wel wat te veel in de schaduw bleef.

H.

C. V.

Naschrift. Nadat dit artikel geschreven werd, verscheen de verklaring der Generale Synode inzake het zelfonderzoek. Daarin wordt uitgesproken „dat in de prediking de ernstige vermaning tot geloof en bekeering en zelfonderzoek“ geboden is. Hierin wordt het zelfonderzoek wel in bijzonder zuivere relatie gebracht met geloof en bekeering. Geloof, bekeering en zelfonderzoek zijn een drieledig snoer, dat niet verbroken kan worden. Het een kan zonder het andere niet bestaan. En natuurlijk gaat het geloof voorop. Dat staat aan den „ingang“ van al het volgende. Dat alleen maakt het volgende mogelijk.

Kerkelijke multerij of sabotage.

In de „Meppeler Courant“ van 13 October j.l. staat deze advertentie:

„Alle tegenstanders van Gezangen in de Geref. „Kerk te dezer stede, worden herinnerd, dat zij van „wege hun principe, niet aan de verkiesing van „ambtsdragers a.s. Zondag 18 October kunnen mede-„werken.

„Namens de Commissie van Actie:
H. KUIK.”

Het is wel droevig. Men „kan“ geen ambtsdragers kiezen. Maar zijn eigen ambt, het ambt der geloovigen, laat men tevens zonder bediening. Hebben deze Broeders al een ex. ontvangen van het Rapport, dat inzake de

gekomen zijn, dat zij zich zelven kunnen helpen en bedienen, dat zij wijs en verstandig genoeg zijn om zich zelven te kunnen helpen en bedienen, dat zij wijs en verstandig genoeg zijn om zich te kunnen voeden en kleeden en van het noodige gebruik te maken. Daarvoor behoeft iemand in het geheel niet gestudeerd te hebben, noch zelfs op school gegaan te zijn. Maar tegenover een kindeke is hij wijs en verstandig, insoover hij in staat is en het begrip en inzicht heeft, om het noodige, zoodat zich niet te verwerven en te bereiden, dan toch, als het voorhanden en toebereid is, tot zich te nemen en tot zijnen dienst te doen strekken.

En nu dankt de Heere Jezus den Vader, dat Hij bij Zijne heilsopenbaring de menschen niet, of niet meer, behandelt als volwassenen, als menschen die wijs en verstandig zouden zijn om wel zelven van Zijn heil, tot hen gebracht, gebruik te maken en daardoor behouden en gezaligd te worden, maar als kleine kinderen, die door hunne moeders gevoed worden en gekleed en verzorgd in vollen omvang. Zelfs wordt zulken kinderen het eten in den mond gestoken. En zijn zij zeer klein, dan kauwt moeder eerst nog vaak 't voedsel voor haar kleine, dat deze alleen maar te slikken heeft. Zulk een klein kindeke verdient zich het noodige niet, bereidt het zich niet, neemt het zelfs niet tot zich, ja kauwt het ook niet, maar ontvangt het en geniet het slechts, slikt het in, en daarmede uit. Denkt aan het Psalmwoord: doe uwen mond wijd open, en Ik zal hem vervullen. Dat bedoelt de Heere hier, God heeft Zijn heil niet zóó besteld, dat de mensch het nog eerst zelf zich verwerven of verschaffen moest, noch aldus, dat hij het zich althans nog eerst toebereiden moet, noch zelfs alzoo, dat hij ten minste het hem voorgezette, toebereide heil tot zich nemen moet. God heeft het heil besteld, door Christus doen verwerven, het toebereid tot ons gebracht. En Hij deelt Zelf het ook uit door Zijnen Heiligen Geest. De mensch heeft daarbij niets te doen dan maar Gods hem toegereikte en als in den mond gestoken heil te genieten, om zoo

Gezangen is ingediend ter Synode en als leidraad is aanvaard? Als het zoo gaat in de Kerk is een kerkeraads-verkiezing nimmer mogelijk. Dit is rechtstreeks ontbinding inplaats van saambinding.

K. S.

GEESTELIJKE ADVIEZEN

(Alle inzendingen, deze rubriek betreffende, aan
Ds D. van Dijk, Akkerstraat 26, Groningen.)

Zelfbeproeving.

X.

De eerste waarde, die goede werken hebben voor de zekerheid des geloofs is deze, dat door het nauwe levensverband, dat er is tusschen geloof en werken, gelijk tusschen de bladeren en den boom, het geloof tot steeds minder bestreden heerschappij geraakt, naarmate de werken meer en beter zijn.

In de tweede plaats doen de goede werken ons telkens meer bewust worden, dat wij door het geloof deel aan Christus en aan al Zijn rijkdom hebben.

Dat ik leef weet ik niet hieraan, dat mijn pols klopt.

De wetenschap dat ik leef is met het leven zelf gegeven.

Maar ik word daar niet altijd zoo bij bepaald, dat ik leef; heel vaak gebeurt het, dat ik daaraan niet denk. En dan, zie, dan op de een of andere manier, voel ik het kloppen van mijn pols; en dat doet mij er weer aan denken, dat dat wonder des levens mij geschonken is.

Zóó is het bij het geloof.

Neen, dat ik geloof, weet ik niet uit mijn werken. Die wetenschap rust in het geloof zelf.

Maar niet altijd denk ik daaraan, ben ik mij dat bewust, dat ik geloof.

En als ik dan in mijn leven goede werken zie, die ik juist door het geloof als zoodanig herken en zie als vruchten des geloofs, dan word ik er daardoor aan herinnerd, dat ik immers geloof en in volle klaarheid en kracht grijp ik mij weer vast aan den Christus Gods, Dien Hij mij in Zijn Woord toereikt.

Tenslotte zie ik de waarde der goede werken voor de geloofs-zekerheid hierin.

Ons geloof is het „amen“ op de beloften Gods.

Met hoe meer kracht die beloften Gods nu tot mij komen, op mij aandringen, des te forscher en onoverwinnelijker het „geloofs-amen“ uit mijn hart oprijst.

Op welke wijze nu kan de belofte Gods, zooals die in het Woord tot mij komt, krachtiger klank krijgen?

God heeft daarvoor de sacramenten ingezet.

Die sacramenten zijn teekenen en zegelen van de beloften des Evangelies, opdat die beloften mij daardoor klaarder en krachtiger toe zouden spreken.

te zeggen in te slikken. God behandelt de menschen niet als wijzen en verstandigen, als volwassenen, die zelf wel van Zijn heil tot hun nut gebruik zouden kunnen maken, maar als kleine kinderen, die volstrekt geheel geholpen, bediend moeten worden.

En wie nu als zulk een klein kindeke zich geheel door Gods genade en heil wil laten bedienen, die ervaart den zegen van dat heil. Maar wie niet zulk een klein kindeke gelijk wil zijn, dat te vernederend vindt, en waant als 'nvolwassene wel wijs en verstandig genoeg te zijn om 't heil des Heeren zich te verwerven, of althans zich toe te eigenen, of die ten minste meent dat dat vereischt wordt, die wordt dat heil niet deelachtig, maar komt ellendig om, ook al omringt dat heil hem als van alle kanten.

De Heere Jezus dankt hier den Vader, dat Hij Zijn heil in dien vorm en op die wijze heeft willen geven, dat Hij het alles doet, en het ons zelfs geeft, zooals de moeders haren kleinen kinderen het voedsel en alles geven, zoodat die kleinen daarvoor niets te doen hebben, zich slechts hebben te laten bedienen in volstrekten zin: dan gaat het hun wel.

God wil bij Zijne heilsopenbaring en heils-schenking ons behandelen als kleine kinderen, niet als wijze en verstandige volwassenen, maar als kleine kinderen, als zuigelingen. En dat is het, waarvoor de Heere hier jubelend uitbreekt in dank. Daarom noemt Hij Hem ook Vader, omdat God daarin zoo wonderbaar en groot Zijne vaderlijke en vaderlijke erbarming heeft betoond. En voegt Hij aan dien Vadernaam toe: Heere des Hemels en der aarde, dan doet dat de tegenstelling uitkomen. Hij, die groote, en geduchte, Die hemel en aarde geschapen heeft, en Die hemel en aarde bezit, Hij heeft Zich zoo willen geven om Zijn heil beschikbaar te stellen en uit te deelen evenals een moeder haar kleine kind bedient. Hoe groot is Zijne erbarming, dat Hij zoo als een Vader ons wilde worden, en zoo volkomen alles wilde volbrengen en doet om Zijn heil ons te doen genieten.

S. GREJLDANUS.

Maar dat zelfde kan de Heere ook bereiken door de goede werken.

In Gods beloften ligt ook opgesloten de toezegging, dat ik, in Christus geloovende, de zonde zal overwinnen en ingaan tot een nieuw leven.

Wanneer ik nu, na eerst in Christus geloofd te hebben, in mijn leven de goede werken zie, als vruchten van het geloof, dan zie ik daarin Gods belofte vervuld, dan zie ik daarin Gods Woord bevestigd, dan krijgt daardoor de belofte Gods in mijn leven sterker klank en als gevolg daarvan zal mijn „geloofs-amen” forscher, onoverwinnelijker worden.

Zoo blijkt, dat inderdaad de goede werken be- tekenen hebben voor de geloofszekerheid.

Evenwel niet in dezen zin, dat ik door de werken verzekerd word, dat ik wel werkelijk geloof en dus deel aan Christus heb.

Maar zóó, dat het geloof waarin ik sta, het geloof in den Christus Gods, het geloof, dat ik niet los- laat als ik mijn leven ga beproeven, dat dat ge- loof door de goede werken tot onbestredener heer- schappij geraakt.

Het is niet de zekerheid omtrent het geloof, maar de zekerheid door het geloof, die door het zien van de goede werken in mijn leven ge- diend wordt.

In de laatste artikelen ging het over de vraag, waartoe de zelfbeproeving, wanneer zij mij tot de ontdekking brengt, dat ik wandel in den weg der verbondsgehoorzaamheid, mij dient.

Maar als ik nu eens tot de ontdekking kom, dat ik ongehoorzaam ben, dat ik niet geloof, dat ik niet jaag naar de volbrenging van Gods geboden, wat dan?

Wel, daarop is maar één antwoord te geven en dat is dit: dan moet ik onmiddellijk met die on- gehoorzaamheid breken; mijn ongeloof en onbe- keerlijkheid afleggen.

Als ik dit zeg, dan, ik weet het, dan rijst van alle kanten de tegenwerping op: ja maar, dat kan een mensch toch niet van zichzelf.

Alsof ik dat ook niet wist.

Maar wat wil men dan?

Wil men dan, dat wij tegen de menschen zullen zeggen: gij kunt van uzelf niet gelooven en gij kunt niet met de zonde breken; gij moet daarom bidden of God het u zou willen geven?

Maar gevoelt men dan niet, dat zóó te spreken feitelijk beteekent, dat men God er de schuld van geeft, dat men niet komt tot geloof en bekeering?

Nee, daar is slechts één boodschap voor wie van zichzelf erkennen moet, dat hij niet gelooft en niet met de zonde breekt; en die éne boodschap is: geloof en bekeer u.

Die boodschap moeten wij doen klinken als de roepstem Gods. Meer kunnen wij niet; anders mogen wij niet.

En waar die boodschap vat op het hart krijgt (en dat kunnen wij aan God overlaten) daar wordt in het hart een worsteling wakker geroepen, die vanzelf tot gebed uitdrijft.

Maar dan is het geloof reeds in het hart ten troon gestegen. En het bidden is een zoeken naar kracht om de nog in ons overgebleven machten des ongeloofs neer te slaan en verre te houden.

Zie daar de zin van de ware zelfbeproeving.

Wie daar oog voor heeft, verstaat het, dat de zelfbeproeving, die men altijd weer aanbeveelt, n.l. het onderzoek naar de echtheid van zijn ge- loof, geen reden van bestaan heeft.

Want stel dat iemand door een dergelijk zelf- onderzoek tot de ontdekking kwam, dat zijn ge- loof niet echt was; wat wil men dan tegen zulk een zeggen?

Dan is er toch zeker ook maar één boodschap voor hem: geloof in den Heere Jezus Christus!

Waarom dan eer men met die boodschap, met dat bevel Gods komt, dien langen, moeizamen weg afgevoerd, waarlangs men dan tenslotte tot de overtuiging zou komen: neen, wat ik tot nu toe voor geloof hield, dat was geen geloof.

Waarom niet altijd weer onmiddellijk den eisch gesteld: geloof in den Heere Jezus Christus, op grond van de beloften Gods.

Wie dat niet aandurft geeft m.i. blijk, dat hij niet vertrouwt de kracht des Woords en dat hij van zijn psychologisch naspeuren van het ziele- leven meer vrucht verwacht, dan van het enkel brengen van de boodschap, het laten hooren van de roepstem des Heeren.

Denkt men nu werkelijk, dat wanneer men iemand heeft laten zien, dat hij tot nu toe niet werkelijk heeft geloofd, hij dan wel zal doen, zich werkelijk zal overgeven, terwijl hij het tot nu toe nooit gedaan heeft?

Och, wat zou de prediking, wat zou het leven in de gemeente veel rijker worden, wanneer daar niet meer plaats had in de prediking, noch in het leven van Gods volk, dat bezig zijn met wat in ons is, als een brug om daarover te gaan tot den rijkdom in Christus.

Hoevelen blijven er nu altijd maar op die brug zonder dat zij ooit komen tot het wandelen in de gaarden des heils.

Direct ingaan tot Gods beloften, direct zich werpen in de armen van Christus. Daarin is alléén heil.

Hiermee sluit ik deze artikelenreeks, om weer te beginnen met het beantwoorden van allerlei vragen.

Terloops behandel ik ook de vragen, die ik over deze materie nog heb liggen.

Maar dit is mijn bede:

In den laatste tijd is er opgegaan uit de ge- meente een roep om meer zekerheid; die roep is gehoord uit den mond van ouderen en jongeren, van dienaren des Woords, onderlingen en leden der gemeente. Doorgebroken is het inzicht, dat er maar één weg tot zekerheid is, n.l. het geheel afzien van zichzelf, en het rusten zonder meer in den Christus der Schriften.

God geve, dat men nu toch niet, zonder zelfs grondig de bezwaren tegen de tot nu toe telkens gevolgde methode te weerleggen, toch altijd maar weer die methode blijve volgen en verdedigen; op gevaar af van de door Gods goedheid aanvanke- lijk ontloken bloesem van geloofsverzekerdheid en geloofsblijdschap neer te slaan. God helpe Zijn Kerk.

D. v. D.

OPVOEDING EN ONDERWIS

Klassiek of canoniek.

I.

Eenige jaren geleden kreeg ik eens bezoek van twee onderlingen, waarvan de eene, toen het ge- sprek was afgelopen, wees op een boek, dat hij op tafel zag liggen. Het was een Plato-text. Hij vroeg wat het was, en merkte na het antwoord op: „Die schrijver was toch een heiden, nietwaar?” Het antwoord kon niet anders dan bevestigend luiden.

Achter deze simpele gebeurtenis — is ze wel zoo simpel als ze lijkt? — ligt heel wat. Want dit dia- loogje heeft zich niet alleen toen, tusschen die be- paalde personen, afgespeeld, maar — in verschil- lende vorm — vele malen gedurende vele eeuwen. En de elementen van dit gesprek waren steeds dezelfde: aan de eene zijde constateeren van een nuchter feit, gepaard met een lichte verbazing, wel- licht gemengd met een berusten in wat blijkbaar te moeilijk is om zoo maar even opgelost te worden; aan de andere zijde het gevoel dat hier, zij het onzeker, een afkeurend oordeel werd uitgesproken, althans een vragende bedenking geopperd.

Al deze, door de eeuwen heen zich herhalende gesprekken zijn ook daardoor gekenmerkt, dat ze niet af waren. De vrager besefte vagelijk, dat er iets niet in orde was; maar wat? En de antwoorder besefte, dat er iets niet in orde was, niet alleen bij het geconstateerde feit, maar ook bij den vrager; maar wat? Het kleine gesprek schijnt toch niet zoo simpel te zijn geweest als het eerst leek.

Een onaf gesprek laat een gevoel van onbevredigdheid achter. Dat gevoel kan in dit geval tijde- lijk verdwijnen, b.v. doordat de vrager van zoo- even bedenkt, dat hij niet geroepen is hier een oplossing te brengen, en dat degenen, die zich met zulke dingen bezig houden, het wel beter zullen weten dan hij. En de onvoldane antwoorder kan zijn onbevredigdheid tijdelijk kwijt raken, b.v. door Plato te gaan lezen. De leetuur zal hem ongetwij- feld boeien en verrijken. Straks zal hij misschien glimlachen om den man, die genoemde vraag stelde. Maar daarmee is het gesprek nog niet af.

Had de man, die Plato een heiden noemde, gelijk of niet?

Natuurlijk had hij dat. Calvijn moet denzelfden auteur eens „ce pauvre payen” genoemd hebben.

Dus?

Tweeërlei antwoord ligt terstond voor de hand. Het eerste is: lees Plato, dan zult ge wel be- merken, dat het niet verkeerd is het werk van dien heiden te bestudeeren.

Het tweede luidt: lees Plato niet.

Als we de eerste raadgeving nader bezien, rijst de vraag: wat beteekent deze raad? Beduidt het: „je moet er tegen kunnen, en anders blijkt, dat je al van te voren niet gezond van ziel was”? Zoo iets als: iemand, die niet zwemmen kan in het water gooien, dan redt hij zich wel? Of meer ge- matigd: lees Plato, maar vergeet daarbij je Bijbel niet; plons je in de klassieken, maar denk er onder de hand om, dat je een twintigste-eeuwsch Calvi- nist bent? Of ligt er een diepere gedachte achter: al dat getheoretiseer is toch niets gedaan, het op- stellen en uitpluizen van beschouwingen is een ziekelijk verschijnsel, stort je in de daad, in de werkelijkheid waartoe ook de werken van de klas- sieken behooren — voor wie er aanleg voor heeft —; vind je weg al doende, want al dat theoretiseeren is maar nutteloos droogzwemmen?

Deze mogelijke bedoelingen van den raad (er zijn allicht nog meer mogelijkheden) doen direct vragen opkomen, die zich niet laten afwijzen.

Al dat theoretiseeren... maar is dat zelf dan geen theorie? En is die theorie aanvaardbaar? Het lijkt wat op een verdediging van een pragma-

tistische houding; is die gerechtvaardigd? Welke zijn de onderstellingen van een „plons je in de klassieken, en bewijs zoo je geestelijke gezond- heid!”, of „draag onder de hand zorg voor die gezondheid!”? Zijn die klassieken een gezond- makend of de gezondheid bevorderend element, al of niet tevens een gevaar?

Of is misschien de tweede raad beter: lees de klassieken niet, mijd en vlied ze, ze waren heide- nen; van hen is slechts heidense wijsheid, wijs- heid van beneden te wachten, en die is aardisch natuurlijk, duivelsch, en kan derhalve niet scherp genoeg afgewezen worden.

Glimlachen we daarom? Glimlachen we mis- schien ook om Herbert van Losinga († 1119) die zich ernstig bezwaard voelde, omdat hij Ovidius zoo mooi vond; of om Hieronymus (4de eeuw na Christus), die zich in den droom het verwijt hoorde toeslengeren, dat hij niet een Christianus, maar een Cicero-bewonderaar was, niet een Christen, maar een Cicero-bewonderaar? Toen hij ont- waakte, schreef hij zóó hartbrekend, dat de om- standers wel moesten gelooven, dat zijn berouw oprecht was; desondanks bleef hij niet bij zijn voornemen, voortaan geen Cicero meer te lezen...

Die naieve Hieronymus toch!

Háást zoo naief als die ouderling van zooeven! Jawel, maar laat ons dit even vaststellen: tenzij onze gerechtigheid overvloediger is dan die van Hieronymus-in-deze-episode en van den ouderling- in-zijn-naiveteit, hebben wij het recht niet om hen te glimlachen!

Er zit hier iets. En 'tfeit, dat men er zich niet druk over maakt, bewijst nog in het minst niet, dat men er ook mee klaar is. Of zegt het weinig, dat een gestudeerde, of hij wil of niet, moet er- kennen: ja dat zijn nu dingen, waar ik met m'n eenvoudigen vader niet over praten kan. De be- zwaarde monnik, die tóch Ovidius las, is nog minder ongehoorzaam, dan de gestudeerde classi- cus, wellicht leeraar aan een Christelijk gymna- sium, die met zijn vader „over die dingen” niet praten kan.

Dus afwijzen?

Zeker, afwijzen.

Maar nu een vraag: kan men iets afwijzen door te doen alsof het er niet is? Vermindert daardoor de kracht ervan?

Wie iets weet van de geschiedenis van het onder- wijs, de staatsinrichting, de natuurwetenschappen, de literatuur, de wijsbegeerte, de theologie, die weet, dat men daar overal de klassieken tegen- komt, op allerlei manier. Het mijden van de klas- sieken beteekent dus een afbrekende houding, een historische ontworteling, een geestelijke verwilde- ding.

Tot zulk een houding, — die natuurlijk te ver- oordeelen is — kan men komen door niet in het oog te houden, dat het God is, die de geschiedenis maakt. Dat Hij het is, die de klassieken schiep, en heel de beschavingsontplooiing van Hellas leidde, en de Hellenen tot leermeesters verloor van Europa, tot op den huidige dag.

Dus, de klassieken zijn eigenlijk dienstknechten des Heeren. Ze gebruiken misschien een beetje andere termen, maar ze zóchten God. Zij open- baarden Zijn gedachten in hun taal, op hun wijze. Wij doen het anders, misschien beter — maar dat staat nog te bezien — maar in elk geval, zij deden het óók.

Plato was een Grieksch-sprekende Mozes.

Nee, dat is toch te bar. Maar hij was het wel een klein beetje. Of neen, ook niet een klein beetje, maar wij kunnen het er een klein beetje in zien. Hij zeide n.l. dingen, die hij zelf niet goed snapte, maar die wij wel begrijpen. Hij had, en velen der Grieken hadden dat, een soort onbewust verlangen naar het Evangelie, dat hem dreef tot uitingen, die hem zelf duister waren (net zoo duister als dat verlangen) maar die wij nu verstaan als een tasten naar het eigenlijke. Naar zulke duistere uitspraken zoeken we nu. Dat doet ons Plato verstaan. Er is een heel eenvoudig middelje op, zulke uitspraken te vinden. Dan rukken we heel gewoon één of meer zinnen uit hun verband. Door zoo'n operatie wordt soms de begrijpelijkste plaats aardig duister. 't Is ook heel grappig. Ik leg een houtje op tafel, en mijn hoed daar boven op, en als ik straks mijn hoed weghaal, kijk, dan komt er een vogeltje onder vandaan.

Het is niet alleen erg leuk maar ook diepzinnig. Want dat houtje, dat was het vogeltje. In het houtje zat de logos van het vogeltje. Ik moest er alleen eerst even mijn hoed op leggen, anders kon ik het u niet laten zien.

Wie meent, dat dergelijke trucjes in onze dagen niet meer worden toegepast, vergist zich.

A.

K. J. P.

PERSSCHOUW

Zelfonderzoek

In „Pro Ecclesia” schrijft de redacteur Ds I. de Wolff:

De Synode heeft zich uitgesproken over de nood- zakelijkheid van het zelfonderzoek, en daartoe een

formule onrust in algemeen kelijk dat kan dit formuleer bezwaar

De A. M. dat inzake l gesteld:

„Dat de van de v en geloof

Vervolgens

Den aa zijn, da aanvank van de S onderzoek er van: Daarmee het zelf en bekeer En dit

Onder de Geref. Kbl. inzake de „ der tot het uitgelokt. De de Commiss te rapportee deel van zijn wel zijn mel treurensawaal debat, verdi schrift:

In de e gouden re handhavin het tegend Tot da Is het t van bepa Neen, „ de voorgee zijn met 5 De vra de beste, die de pr Ware b gezegd wa vraag „of moeten le Maar hi is ingedien bepaalde „door som dragen op Schrift en Hebben recht duic wel zuiver van gewer En kwa En hebl trouw aan het tegend Zoó ach Of is di zal doen commissie dan niet

Ds Vellenga

Wannee len”, of w menschen gaan en lijke bespr vatters, bl belijdenis, gen de pla Op de 8 ik denk o. dat de ke matie te v Die beha Christus h En daar te eerbied

Ds D. Sikk

Jammer slechts één worden gel zulk een e de orde zij konden bo En begr gewenscht

Maar ho was die wa praeses la over eens, leven gewe zaken in h Maar h niet. Zelfs te veel ope Ik meen over nog i Natuuri niet kan a